

Titel: Journalen NB17

Citation: "Journalen NB17", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb17-txr-shoot-idf96364c5-700d-4bb5-be03-957d7e61b952.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

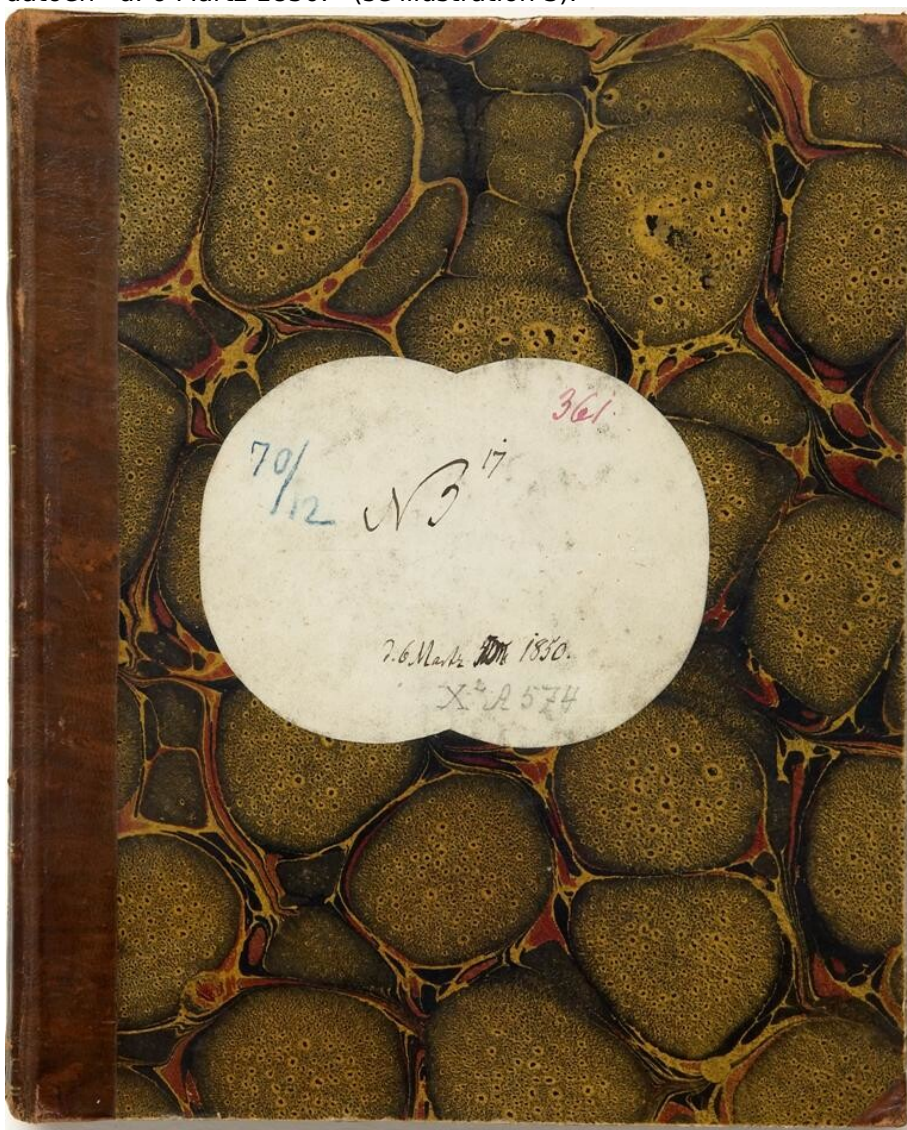
Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 257
3. Indhold 258

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB17 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB¹⁷«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB17 1 Halvbind med ryg og hjørner af mørkebrunt, sprængt skind og overtræk af blankt, gulligt marmoreret papir. Tresidet sprængt snit. Ryggen er dekoreret med seks forgyldte dobbeltstreger. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 183 × 227 × 23 mm.* Midt på forpermen er klæbet en etiket, klippet i form som to halvcirkler, med påskriften »NB¹⁷« og datoen »d. 6 Martz 1850.« (se illustration 3).

3. Journalen NB17, etiket på bindets forside
Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund skrevet nummeret »361.« med

rødt blæk, og til venstre for journalnummeret er med blåkridd noteret

»70/12«. – Forneden har udgiverne af *Pap.* med blyant tilføjet

optegnelsesnummeret »X² A 574«. I øverste venstre hjørne på forpermens inderside er protokollens omfang »1¼« bog anført med blyant. *

Bogblokken består af 116 blade i 4° fordelt på 10 læg (seksterner). * Journalen er fra bl. 6 med blyant pagineret 1-221 på rectosiderne; bl. 116 (s. 221/222) også på versosiden.

Lægfordeling: læg I: 10 blade (seksterner, hvor de to første blade er fastklæbet til forpermen; pagineret 1-[10]), læg II-IX: 12 blade (pagineret 11-[202]), læg X: 10 blade (seksterner, hvor de to sidste blade er fastklæbet til bagpermen; pagineret 203-222). *

Papir: glat skrivepapir. Mål: 180 × 221 mm. *

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. ⅓ af siden.

Inderspalten rummer hovedteksten, mens yderspalten rummer marginaltekst, der omfatter dels tilføjelser og anmærkninger til hovedspaltens tekst, dels indledende stikord med overskriftkarakter, hvis formål har været at lette orienteringen i journalen. * Bl. 1-5 er ikke foldet.

Bl. [1v]-[5v] er ubeskrevet.

Skriften er nygotisk (se illustration 6 i SKS 23, 206-207) med latinske indslag.

Seks optegnelser (NB17:1, 2, 96, 97, 101 og 102) er indført med distinkt latinsk hånd (se illustration 9 i SKS 23, 242). Desuden benyttes latinsk håndskrift ved latinske og franske ordformer samt undertiden som skønskrift i forbindelse med navnestof og overskrifter. Det forekommer, at en optegnelse indledes med latinsk skrift, som et par sider inde i optegnelsen afløses af nygotisk (NB17:59), at en optegnelse med nygotisk skrift afsluttes med latinsk (NB17:95), eller at en optegnelse skrevet med latinsk skrift rummer enkelte nygotiske afsnit (NB17:102).

Forpermens inderside og bl. [1r] er beskrevet med indholdsfortegnelser i næsten hele sidens bredde.

I NB17:7, s. 5, og i NB17:16, s. 15, har SK gjort brug af marginalspalten for at få plads til tilføjelser påbegyndt i hovedspalten. Tilføjelsen NB17:23.a er påbegyndt i marginen og afsluttet under hovedspaltens tekst. På s. [50]-51 og s. [130]-131 løber de lange marginaltilføjelser NB17:36.b og NB17:71.h over begge sider.

Lidt over halvdelen af journalens overskrifter er fremhævet med understregning; NB17:30 og 31 har længere understregede overskrifter formuleret som spørgsmål. Stedvis er også enkelte ord i den løbende tekst understreget. * I NB17:24 er to ord dobbelt understreget, i NB17:33.a et enkelt.

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. I optegnelserne NB17:59, 60 og 76 anvendes vandret skillestreg til intern opdeling.

Der er i hele journalen en del mindre korrektioner i form af overskrivninger, sletninger og tilføjelser. På s. 127 er en tilføjelse under hovedspaltens tekst indvist med en krøllet parentes (se illustration 7 i SKS 23, 217); også mindre tilføjelser mellem linjerne kan være indvist med kiler eller krøllede parenteser ned i hovedteksten. På s. [128] ses en større sletning (3 linjer). Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB17:49, 59 (to tilfælde), 64, 71 (to tilfælde) 76 (to tilfælde; se illustration 8 i SKS 23, 222-223), 79 (to tilfælde) og 81.

Sletning med blyant er foretaget to gange: et enkelt ord (»sig«) på s. 30 og nederst på s. 131 det afsluttende dobbeltkors efter optegnelsen NB17:71.

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* I øverste højre hjørne af bl. [1r] har Henrik Lund skrevet nummeret: »361.« med rødt blæk.

(L-fort. + B-fort. 361; KA, A pk. 21; *Pap.* X 2 A 574-644)

2. Datering og kronologi

Journalen NB17 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 6. marts 1850. Den er afsluttet senest den 15. maj 1850, hvor journalen NB18 påbegyndes. Optegnelsen NB17:71 er af SK dateret »d. 18 og 19 April 50.«, og i NB17:81 angiver han at have haft en samtale med Rasmus Nielsen »Onsdagen d. 30 April«; ifølge kalenderen var denne dag imidlertid en tirsdag.

Enkelte optegnelser indeholder referencer til begivenheder eller forhold, som muliggør en enten omtrentlig eller nøjagtig datering. Det gælder NB17:15, hvor der med »I Grunden er der noget meget Comisk i Goldschmidts hele Sidste« sigtes til M.A. Goldschmidts to indlæg i bind 3 af *Nord og Syd*, s. 268-277 (8. marts) og s. 361-368 (26. marts). I NB17:28 er der med ordene »Joh. Climacus erklærer selv, at han ikke har Troen. Theophilus Nicolaus fremstiller den Troende« en henvisning til teologen Magnús Eiríksson, som under pseudonymet Theophilus Nicolaus udgav bogen *Er Troen et Paradox og »i Kraft det Absurde«?*, Kbh. 1850 (ktl. 831). Bogen blev averteret som udkommet i *Adresseavisen*, nr. 59, den 11. marts 1850.* NB17:71 er som anført dateret »d. 18 og 19 April 50.« Det betyder, at optegnelsens indledende ord »Forrige Torsdag« refererer til torsdag den 11. april, og at passagen »Jeg tænkte nu paa denne Torsdag at komme ind paa den Sag igjen (...) Men nei, jeg modtager idag et Brev hvori han [dvs. Rasmus Nielsen] renoncerer paa at ville spadsere med mig om Torsdag[en]« kan dateres til torsdag den 18. april.* I NB17:71.c omtales Rasmus Nielsens »3 Bøger«. Der er heri en henvisning til Nielsens *Evangelietroen og Theologien*, Kbh. 1850 (ktl. 702). Bogen blev annonceret som udkommet i *Adresseavisen*, nr. 80, den 6. april 1850. I NB17:99 skriver SK: »Jeg hørte forleden Søndag en theologisk Candidat Clemmensen til Aftensang i Frelsers Kirke (det var min Geburtsdag)«. SK havde fødselsdag den 5. maj, og i lørdagsudgaven af *Berlingske Tidende*, nr. 103, den 4. maj 1850, blev det annonceret, at Clemmensen om søndagen ville forrette aftensangen i Vor Frelsers Kirke.

Det gælder i almindelighed om journalernes marginaltilføjelser, at de kan være indført noget senere end de hovedoptegnelser, hvortil de knytter sig. Et eksempel er NB17:71.a, »cfr. p. 139«, der er en henvisning til optegnelsen NB17:76. Det kan ikke afgøres, om de tilføjede indholdsfortegnelser NB17:2, 3 og 4 er skrevet, mens journalen endnu var i brug eller senere.

3. Indhold

I journalen NB17 forekommer otte optegnelser med overskriften »Om mig selv«, men SK kunne udmærket have anvendt denne overskrift oftere, for han er selv umiskendeligt til stede i de fleste af sine optegnelser, der således bidrager til den selvbiografiske fortælling, som journalerne blandt andet udfolder. Som sin egen historigraf forsøger SK ikke blot at forstå og fortolke sig selv, men også at sikre sig mod de misforståelser og fejlfortolkninger af manden og værket, som eftertiden kunne gøre sig skyldig i.

Et fatalt kapitel i denne fortælling udgør konfrontationen med *Corsaren*, der spolerede SKs forhold til dele af den københavnske befolkning, men også førte til en enorm udvidelse af hans erfaringshorisont, socialpsykologisk såvel som kristeligt: »O, og hvilken Betydning har det ikke faaet, hvorledes har jeg ikke lært at forstaae mig selv, lært 'Verden' at kjende, og lært at forstaae Xstdommen – ja, en heel Side af Xstd., og en afgjørende Side, var formodentlig ellers slet ikke gaaet op for mig (...)« (NB17:13; jf. NB17:38). SK drager især Goldschmidt til ansvar for sin sociale vanskabne, der bliver så meget mere uudholdelig, som Goldschmidt i sit nye tidsskrift *Nord og Syd* giver den i rollen som »den pæne Mand, næsten Aristokrat« (NB17:15). Goldschmidts »personlige Existeren« er i SKs øjne renlivet »Galimathias«, som kan bidrage til SKs studier i disciplinen »Kiøbenhavn i sædelig Opløsning« (NB17:32), men for øvrigt må oprøre enhver, der endnu kan huske, hvordan Goldschmidt som redaktør af *Corsaren* benyttede »alle de Vaaben, som ingen anstændig Forf. endog blot tør røre.« (NB17:42). Vemodigt mindes SK, hvorledes han førend de fleste andre var opmærksom på Goldschmidt og ønskede ham alt godt – »men 6 Aars Forbrydelse ved at være Redakteur af Corsaren, skal og bør ikke gaae af som Ingenting« (NB17:46).

At ingen har taget anledning til så meget som at påtale en sådan »Forbrydelse«, bliver en forbitrende faktor i SKs forhold til den litterære offentlighed, der aldrig har vist ham den fornødne anerkendelse: »Samtiden refuserede det Præsterede. Mine Skrifter bleve ikke læste – derimod forlystede Kjøbstaden sig med at aftegne og udgrine mig. Derved gik Sagen i Baglaas. Havde man strax med sømmelig Respekt for hvad her var præsteret, indladt sig paa Sagen, skjønksom for de store Offere jeg bragte som Forf: saa var Sagen blevet lettere.« (NB17:49). Den udeblevne anerkendelse tilskriver SK den paradoksale omstændighed, at han takket være sit eminente talent blev »misundt af Matadorerne i Literaturen«, som følgelig valgte at tie ham ihjel. Den symbolske henrettelse, som de intellektuelle og *Corsaren* ved fælles hjælp fik eksekveret, har også haft uhyrlige følger for SKs forhold til sine bysbørn: »Kjendt af ethvert Tjeneste-Msk, enhver Sjouer, ethvert Barn, der i Forbigaaende ved sit Blik erindrer mig om Forhaanelsen; mit Navn bruges som Skjeldsord, der raabes efter mig – om mig og min Forfatter-Virksomhed tales der saa godt som aldrig paa Prent, min

Priis noteres ikke, medens Mishandlingen daglig fortsættes« (NB17:16; jf. NB17:65).

I andre optegnelser kan SK give en mere indgående social- og personalhistorisk begrundelse for sin ekstraordinære forfatterskæbne, der er forbundet med hans alt for strenge opdragelse i kristendom (NB17:45) og med den omstændighed, at han aldrig havde været »frank og fri og conform med det Almene« (NB17:14). Intellektuelt har han lige siden sin forfatterdebut følt sig »100 Aar ældre end de Ældste iblandt os« og derfor ikke ladet sig afficere nævneværdigt af sit »uheldige Ydre« og sine »tynde Ben« (NB17:64).

Flere af journalens optegnelser angår SKs problematiske forhold til professor Rasmus Nielsen, som han i en periode både har korresponderet og spadseret regelmæssigt med. Skønt Nielsen er »forqvaklet ved Videnskabelighed« og ikke ved, hvad det vil sige at være »en Personlighed« (NB17:7), opfatter SK ham som den mindst ringe blandt de yngre intellektuelle og ser derfor i ham en mulig kandidat til at føre sit anliggende videre: »I Tanken om at jeg skulde døe var det jeg vilde sætte N. ind i Sagen – men jeg blev ved at leve.« (NB17:78). Tilsvarende blev Nielsen ved med at skrive og udgive bøger, og det er ikke mindst denne virksomhed, der har påkaldt sig SKs mishag. På deres tur torsdag den 11. april 1850 har SK derfor måttet meddele Nielsen, at hans værker ikke alene savner sans for »Sagen«, men tillige på det pinligste plagierer SKs produktion, ja, selv deres private samtaler. Heller ikke i Nielsens polemik mod H.L. Martensen ønsker SK at blive involveret, hvad han ligeledes lader Nielsen forstå. Reaktionen udebliver ikke: »Han blev noget vred eller rettere opfarende. Imidlertid svingede jeg af, førte Talen hen paa andre Ting, og vi spadserede hjem in bona caritate. (...) Jeg bærer ingen Vrede mod ham, ikke i fjerneste Maade, er meget villig til at indlade mig med ham igjen, skjøndt det neppe er mig tjenligt, thi hans sandselige Haardførhed og min Skropulositet passe meget ulige til hinanden.« (NB17:71). Denne psykologiske asymmetri synes at have været et reelt problem for SK, der utvetydigt tilkendegiver, at Nielsen ved sin »sandselige Styrke«, »en vis Raahed« samt »en frygtelig Lidenskabelighed« ville blive SK en »Plage«, dersom forholdet mellem de to havde fået en mere personlig karakter (NB17:76). Da han fra Nielsen modtager »Skilsmissebrevet«, drager han derfor et lettelsens suk og trøster sig med, at konflikten formentlig har tjent et højere formål: »Mig, det troer jeg, mig er dog al denne Lidelse gavnlig, den prædisponerer til religieus Handling og helbreder for Digter-Springskhed, hvoraf jeg dog altid har havt Noget« (NB17:76).

Også i denne journal findes spor af SKs læsning. En notits røber optagetheden af Johann Arndt (NB17:18), men SK knytter desuden kommentarer til egne værker og tilslutter sig fuldstændigt Johannes de silentio, når denne i *Frygt og Bæven* betoner den »Concentration i Lidenskab« (NB17:21), der er betingelsen for at blive sig sit væsen bevidst. Lidenskaben fornægter sig heller ikke i SKs reaktion på Magnús Eirikssons pseudonymt udgivne værk *Er Troen et Paradox og »i Kraft af det Absurde«?*, som SK er meget misfornøjet med (NB17:28). Som altid indgår Sokrates mere eller mindre direkte i SKs læsepensum (NB17:25, NB17:33, NB17:35, NB17:36), ligesom Luther, der fremdeles læses med lige dele beundring og forbehold (NB17:88, NB17:111). Dette gælder også i nogen grad Rousseau og dennes *Émile eller om Opdragelsen*, som får følgeskab af bemærkninger som »godt sagt« (NB17:75) og »psychologisk dybt« (NB17:79). Også stoiske forfattere optager i denne tid SK, der snart fremhæver stoicismens forskellighed fra kristendommen og fra sit eget »Veemod« (NB17:82), snart påpeger »en besynderlig Selvmodsigelse i Stoicismen«, der angår synet på »Selvmord som sidste Udvei.« (NB17:83). Ifølge et parentetisk indskud – »(Seneca er jeg nu først begyndt at læse)« (NB17:94) – er den mere intensive beskæftigelse med Seneca af nyere dato, men mødet er lykkeligt: »Jeg læser i denne Tid Senecas Breve, som jeg finder fortræffelige; ogsaa de smaae indlagte Sætninger af Epicur ere ypperlige.« (NB17:98). Det aforistiske i Senecas breve betager SK, der trods betydelige dissenser er begejstret: »Overhovedet er Senecas Breve Kjerne-Foder.« (NB17:103; jf. NB17:100).

Adskillige optegnelser i NB17 er fyldt med teologisk refleksion. SK understreger flere steder kristendommens karakter af »Existent-Meddelelse« (NB17:33, jf. NB17:30) og præciserer den troendes dialektiske forhold til »det Absurde« (NB17:19), der i den grad forbinder sig til kristendommens forargelige væsen, at selv den mest rabiate religionskritik må tabe pusten: »Der er ikke fremkommet een eneste Indvending mod Xstd. end ikke af den meest rasende Rationalist og Forargede, uden at den 'virkelige Xsten' ganske roligt kan svare: ja, saaledes er det.« (NB17:20). Af denne forskellighed fra alt velkendt i denne verden giver sig den omvendthedsens lov, der kendetegner den kristnes lidelsesfulde livsførelse; men af det med verden ukonforme giver sig tillige en underfuld samviden med Gud, der gør det legitimt at glemme, hvad man har forbrudt: »Her gjælder det om det tillidsfulde Suk, der i et Secund gjør sig forstaaelig for Gud – og saa afsted til at glemme.« (NB17:22, jf. NB17:39). Først og sidst er den kristne dog forpligtet i henseende til sine handlinger, der skal udføres »strax« (NB17:56, NB17:57), og hvad denne prompthed angår, er det ikke blevet lettere at være kristen med tiden: »Hvor svært da nu at troe, nu i det 19de Aarh., nu da Alt er blevet et Chaos af Reflexioner og Overveielser.« (NB17:50). Et sådant kaos ser SK inkarneret i den teologiske professor, der med sine verdensfjerne, akademiske studier fremstår som den komplette ironi over den oprindelige kristendoms enfoldighed: »'Sandheden' bliver korsfæstet som en Røver, den bliver bespottet, bespyttet forinden – den raaber døende: følger mig efter. Kun 'Professoren' (U-Msket) forstaaer ikke eet Ord heraf, han opfatter det som et lærd Spørgsmaal« (NB17:59).

Som i flere af de foregående journaler polemiserer SK også i NB17 mod den form for fortolkning, der under påberåbelse af videnskabelighed tilfører de bibelske skrifers ligefremme udsagn en forvirrende flertydighed.

Bekæmpelsen af »denne grændseløst opsvulmede theologisk-videnskabelige Forvirring« (NB17:63) er ikke et hermeneutisk anliggende, men beror på en manøvre, der kan lede læseren ned og ind til det helt elementære. I en af journalens længste optegnelser med overskriften »Sagen« afslører SK nogle af de bekvemmelighedsmotiver, der ligger bag den moderne eksegeses vanskeliggørelse af den ligefremme henvendelse, som er indskrevet i de nytestamentlige skrifter:

Sagen er ganske simpel. Det N. T. er yderst let at forstaae. Men vi Mennesker, vi ere ret nogle udspeculerede Gavtyve, vi lade som kunne vi ikke forstaae det, fordi vi godt forstaae, at var det saaledes strax til at forstaae saa maatte vi strax til at gjøre derefter. (...) Den christelig[e] Videnskab den er opfundet for at fortolke, tydeliggjøre, nærmere belyse o: s: v: o: s: v: det N. T. Jo jeg takker! (...) Jeg slaaer det N. T. op, jeg læser: 'vil Du være fuldkommen, da sælg alt Dit Gods og giv det til de Fattige og kom og følg mig.' Store Gud, alle Capitalisterne, Embedsmændene og Pensionisterne ikke mindre, hele Slægten, paa Tiggerne nær: vi vare solgte - hvis ikke Videnskaben var. (NB17:102).

Videre skildrer SK videnskaben som en kynisk fangevogter, der holder igen på Det Nye Testamente, ligesom man holder igen på en psykisk patient, så han ikke skal blive til fare for sine omgivelser: »Forgjebes raaber og skriger det, larmer og gesticulerer - det hjælper ikke, vi fornemme det kun gennem Videnskaben. (...) Dog det forstaaer sig, ingen Sindssvag, og ingen Statsfange var os Msker saa farlig, som det N. T., naar det blev sat paa frie Fod.« (NB17:102).

Intet af dyb og ægte betydning lader sig dog i længden spærre inde. Sandhedens stemme skal nok trænge igennem før eller siden. Og skønt optegnelsen ikke med sin overskrift signalerer, at SK skriver om sig selv, kan man næppe undgå at fornemme det selvprofetiske i disse ord: »Om enhver Levende kan man dog med Vished vide, at hans Talen maae faae Ende - men er en Afdød (...) først begyndt paa dette Besynderlige: at raabe, hvor skal man saa faae stoppet Munden paa ham.« (NB17:73).